

Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników

Organizator: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej

Warszawa, 23 - 24 września 2002 r.

Halina Bałuka

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej

Współpraca Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej z innymi bibliotekami naukowymi w zakresie obsługi użytkowników

Streszczenie

Współpraca Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej z innymi bibliotekami naukowymi w zakresie obsługi użytkowników zasadniczo odbywa się na dwóch szczeblach: regionalnym i ogólnokrajowym.

Współpraca regionalna dotyczy głównie:

1. porozumienia rektorów i dyrektorów bibliotek uczelnianych woj. śląskiego o wzajemnym wypożyczaniu na zewnątrz książek studentom i pracownikom uczelni państwowych tego regionu
2. przekazywania informacji o aktualnie prenumerowanych czasopismach zagranicznych przez biblioteki naukowe Gliwic, Zabrze i Katowic, celem m.in. oszczędności przy zamawianiu i prenumeracie czasopism zagranicznych oraz umieszczania danych o lokalizacji tychże czasopism w holdingach, tj. opcjach znajdujących się w programach niektórych posiadanych przez Bibliotekę baz zagranicznych na CD-ROMach.

Współpraca ogólnokrajowa obejmuje:

1. prowadzenie wypożyczeń i wymiany międzybibliotecznej krajowej i zagranicznej
2. współpracę z innymi bibliotekami naukowymi w tworzeniu dwóch bibliograficznych baz danych o zasięgu krajowym tj. SYMPO i BAZTECH
3. udział w krajowych konsorcjach bibliotek naukowych celem umożliwienia czytelnikom dostępu poprzez internet do zagranicznych pełnotekstowych baz czasopism elektronicznych.

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej jest jednostką ogólnouczelnianą o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych, tworzy wraz z dwiema filiami w Katowicach i Rybniku oraz 64 bibliotekami zakładowymi, funkcjonującymi w instytutach, katedrach i studiach międzywydziałowych jednolity system biblioteczno-informacyjny Uczelni. Udostępnia posiadane źródła informacji naukowej w formie drukowanej i elektronicznej nie tylko studentom i pracownikom własnej szkoły, ale także – jako ogólnodostępna biblioteka naukowa – wszystkim zainteresowanym, gdyż korzystanie ze zbiorów Biblioteki Głównej w czytelnich jest nieograniczone. Natomiast prawo do wypożyczenia książek na zewnątrz mają czytelnicy zapisani do wypożyczalni. Są to:

- studenci i pracownicy własnej Uczelni (wpisani na podstawie legitymacji studenckiej lub służbowej oraz dowodu osobistego),
- studenci i pracownicy innych uczelni województwa śląskiego (po uprzednim zarejestrowaniu się studenta w bibliotece głównej własnej uczelni, co zostaje stwierdzone odpowiednią pieczęcią w jego indeksie),
- inni pracownicy nauki i przemysłu tegoż regionu (na podstawie dowodu osobistego. Ci ostatni czytelnicy płacą kaucję za wypożyczone książki w wysokości trzykrotnej wartości każdej pozycji, lecz nie mniej niż 50 zł. kaucja ta jest zwracana po terminowym oddaniu książek).

Współpraca Biblioteki Głównej z innymi bibliotekami naukowymi w zakresie obsługi użytkowników odbywa się zasadniczo na dwóch szczeblach: regionalnym oraz ogólnokrajowym.

Współpraca regionalna dotyczy głównie:

- 1) wzajemnego wypożyczania na zewnątrz książek studentom i pracownikom szkół wyższych tego regionu, na podstawie stosownej uchwały rektorów i porozumienia dyrektorów bibliotek głównych,
- 2) przekazywania informacji o aktualnie prenumerowanych czasopismach zagranicznych przez biblioteki naukowe Gliwic, Zabrze i Katowic.

Współpraca ogólnokrajowa obejmuje:

- 3) prowadzenie wypożyczeń oraz wymiany międzybibliotecznej krajowej i zagranicznej
- 4) współpracę z innymi bibliotekami naukowymi w tworzeniu bibliograficznych baz danych o zasięgu krajowym: SYMPO i BAZTECH
- 5) udział w krajowych konsorcjach bibliotek naukowych celem umożliwienia czytelnikom dostępu poprzez internet do zagranicznych, pełnotekstowych baz czasopism elektronicznych.

Ad 1)

Współpracę regionalną w zakresie porozumienia o wzajemnym wypożyczaniu książek studentom przez biblioteki głównie śląskich uczelni podjęto jeszcze w 1973 r. wówczas to 1.03.1973 r. została podjęta Uchwała Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Województwa Katowickiego w sprawie korzystania z bibliotek głównych szkół wyższych przez studentów tego województwa, która stwierdzała, że:

- Studenci szkół wyższych województwa katowickiego mają prawo do korzystania ze zbiorów bibliotek głównych szkół wyższych tego regionu poprzez wypożyczanie książek na zewnątrz, zgodnie z obowiązującymi w danych bibliotekach regulaminami, za wyjątkiem skryptów.
- Warunkiem otrzymania karty bibliotecznej jest przedłożenie przez studenta dowodu osobistego oraz ważnego na dany rok akademicki indeksu z wpisem do biblioteki głównej własnej uczelni.
- Przy pierwszym wypożyczeniu student otrzymuje w indeksie pieczętkę danej biblioteki o treści „książki wypożyczono” a przy zaprzestaniu korzystania z biblioteki pieczętkę „książki zwrócono”
- Warunkiem wydania studentowi dyplomu bądź zwrotu dokumentów jest pieczętka w indeksie „książki zwrócono” z danej biblioteki.
- Obowiązek skontrolowania zwrotu książek wypożyczonych z innych bibliotek głównych wyższych uczelni spoczywa na bibliotece głównej własnej uczelni studenta, przed podpisaniem karty obiegowej.

Ustalone wówczas zasady wypożyczania książek obowiązują biblioteki główne uczestników tego porozumienia, czyli państwowych szkół wyższych w Katowicach i Gliwicach właściwie dotychczas, jednak obecnie, wobec szczupłych środków finansowych na zakup księgozbioru a także konieczności chronienia go przede wszystkim dla potrzeb pracowników i studentów własnej uczelni, niektóre biblioteki szkół wyższych naszego regionu odchodzą od wymienionych zasad współpracy w zakresie wypożyczania książek studentom innych uczelni, wprowadzając dla studentów spoza własnej szkoły kaucję za wypożyczenie książek do domu, albo udostępniając swoje zbiory tylko na miejscu w czytelnich. (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej – jak wyżej wspomniano – pobiera obecnie kaucję tylko od czytelników spoza szkolnictwa wyższego).

W związku z powstawaniem w latach 90-tych wyższych szkół niepublicznych, które często nie tworzyły równocześnie własnych bibliotek i studenci tychże szkół zmuszeni byli do szukania możliwości wypożyczania potrzebnej literatury z bibliotek głównych państwowych wyższych uczelni, powstał problem zabezpieczenia zbiorów przeznaczonych do

wypożyczania przede wszystkim swoim studentom, którzy najczęściej nie mogli na zasadzie wzajemności korzystać z bibliotek uczelni prywatnych, gdyż te jeszcze nie posiadały bibliotek. W tej sytuacji w roku 1996 Regionalne Porozumienie Rektorów województwa katowickiego, opolskiego, częstochowskiego i bielskiego podjęło drugą uchwałę z dnia 23 stycznia 1996r. w sprawie wypożyczania książek, która zakładała m.in. wystąpienie do Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego z wnioskiem, aby przy powoływaniu szkoły wyższej niepublicznej zobowiązać jej władze do określenia sposobu dostępu studentów do piśmiennictwa naukowego i literatury z zakresu dydaktyki oraz finansowego udziału w tworzeniu zasobów bibliotecznych.

Uchwała ta również określiła, że prawo wypożyczania książek z bibliotek głównych szkół wyższych województwa katowickiego mają:

- a) studenci studiów stacjonarnych, zaocznych i wieczorowych oraz słuchacze studiów podyplomowych i doktoranckich szkół wyższych objętych porozumieniem lokalnym,
- b) nauczyciele akademicy i pracownicy naukowcy innych uczelni na podstawie rewersu międzybibliotecznego lub kaucji.

Natomiast studenci oraz osoby nie związane z uczelniami sygnatariuszami tejże uchwały mogli wypożyczać książki na warunkach indywidualnie ustalonych przez poszczególne biblioteki, uchwała ta podtrzymywała nadal obowiązek macierzystej biblioteki głównej studenta w zakresie kontroli zwrotu książek wypożyczonych przez niego z bibliotek głównych innych uczelni.

Ad 2)

Współpraca regionalna Biblioteki Głównej w zakresie zbierania i przekazywania informacji o aktualnie prenumerowanych czasopismach zagranicznych przez biblioteki naukowe Gliwic, Zabrze i Katowic ma na celu m.in. stosowanie oszczędności przy zamawianiu prenumeraty czasopism zagranicznych (informacja o tym, że dane czasopismo posiadają także inne biblioteki w okolicy i regionie jest umieszczona na dostarczanych poszczególnym Wydziałom naszej Uczelni wykazach czasopism proponowanych do zaprenumerowania) oraz możliwość umieszczania danych o lokalizacji tychże czasopism w holdingach, tj. opcjach znajdujących się w programach niektórych posiadanych przez bibliotekę baz zagranicznych na dyskach CD-ROM. Pozwala to użytkownikom tychże baz ograniczyć np. poszukiwania tylko do materiałów źródłowych dostępnych w bibliotekach województwa śląskiego. Jednak wobec stopniowego przechodzenia na dostęp sieciowy do baz danych, ta ostatnia informacja coraz bardziej traci na znaczeniu.

Ad 3)

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej współpracuje także z innymi bibliotekami prowadząc wypożyczenia i wymianę międzybiblioteczną, co ułatwia czytelnikowi dotarcie do potrzebnej literatury oraz rozszerza dostęp do informacji naukowej.

Obecnie w wypożyczalni międzybibliotecznej zarejestrowanych jest 31 bibliotek. Ilość wypożyczanych wydawnictw oryginalnych ma tendencję spadkową na rzecz wykonywania ze zbiorów biblioteki kserokopii, których liczba corocznie się zwiększa.

Jeśli chodzi o międzybiblioteczną wymianę wydawnictw, to tutaj również ze względów finansowych ograniczyliśmy w ciągu ostatnich lat liczbę bibliotek, z którymi jest ona prowadzona, pozostawiając tylko biblioteki pokrewne tj. politechniczne oraz inne biblioteki naukowo-techniczne, które posiadają interesujące naszych czytelników książki i czasopisma. Obecnie wymianę taką prowadzimy z 39 bibliotekami, w tym 10 – zagranicznymi.

Ad 4)

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej współpracuje również z innymi bibliotekami naukowymi w tworzeniu baz danych o zasięgu krajowym. Obecnie są to dwie bazy o nazwach SYMPO i BAZTECH.

Baza SYMPO zawiera informacje o materiałach konferencyjnych znajdujących się w polskich bibliotekach naukowych. W ubiegłym roku przesłano do tej bazy poprzez internet 165 opisów bibliograficznych nowych wydawnictw, a do drugiej ogólnokrajowej bazy BAZTECH, zawierającej bibliografię artykułów zawartych w polskich czasopismach naukowo-technicznych przesłano 364 opisy. Biblioteka prowadzi też na bieżąco dwie własne bazy danych o nazwach: DOROBK i KATALOG.

Baza DOROBK zawiera bibliografię prac naukowo-badawczych publikowanych i niepublikowanych wykonywanych w Politechnice Śląskiej od 1988r. Liczy obecnie 21 tys. opisów. W celu udostępnienia tej bazy w internecie i zwiększenia czytelnikom możliwości wyszukiwawczych zakupiono w ub. roku nowy program o nazwie „Expertus” od firmy Splendor z Poznania.

Druga baza własna KATALOG w komputerowym systemie bibliotecznym PROLIB rejestruje cały księgozbiór wieloegzemplarzowy Biblioteki Głównej oraz wszystkie bieżące – od 1994 r. – nabytki wydawnictw zwartych a także książki zagraniczne, kupowane również od 1994r. do bibliotek zakładowych Uczelni. Baza ta jest widoczna w internecie.

Ad 5)

Aby ciągle ułatwiać i rozszerzać czytelnikom dostęp do światowej informacji naukowej poprzez możliwość korzystania z wielu zagranicznych czasopism w formie elektronicznej, Biblioteka Główna współpracuje z innymi bibliotekami naukowymi wchodząc w ogólnokrajowe konsorcja dla łatwiejszego i tańszego dostępu do tychże źródeł informacji. Tą drogą stworzono czytelnikom warunki do korzystania z pełnotekstowych baz czasopism elektronicznych takich znanych firm jak Elsevier, Springer Verlag, Academic Press, Ebsco. Czytelnicy nasi mogą przeglądać w internecie artykuły zawarte w około 1400 zagranicznych czasopismach naukowych.

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej kupuje również od innych bibliotek i instytucji krajowych licencje na dostęp do posiadanych przez nich baz, interesujących naszych czytelników, np. od Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej w Krakowie wykupiła prenumeratę baz: „GOSPODARKA” oraz „NAUKI SPOŁECZNE”, od Akademii Rolniczej w Poznaniu – dostęp do bazy „AGRO”, od Przedsiębiorstwa Wdrażania Postępu Organizacyjno-Technicznego „Transfer” – prenumeratę bibliograficznej bazy patentowej „POLPAT”, a od Urzędu Patentowego otrzymuje pełnotekstową bazę patentową „ESPACE”.

Ogółem nasi czytelnicy mają do dyspozycji 44 bibliograficzne i pełnotekstowe bazy danych w dostępie lokalnym – w Bibliotece Głównej lub sieciowym – poprzez internet – w całej Uczelni.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej prowadząc współpracę z innymi bibliotekami naukowymi w zakresie obsługi użytkowników, dąży do szerokiego udostępniania swoich zbiorów zarówno na miejscu w czytelniach jak też wypożyczając je na zewnątrz czytelnikom indywidualnym a także prowadząc wymianę i wypożyczenia międzybiblioteczne. Poważną barierą w tej działalności stanowi jednak obecnie szczupłość środków finansowych na zakup księgozbioru. Celem współpracy Biblioteki Główny Politechniki Śląskiej z innymi bibliotekami naukowymi jest też stałe rozszerzanie czytelnikom dostępu do światowej informacji naukowo-technicznej poprzez stwarzanie możliwości korzystania z wielu baz krajowych oraz zagranicznych i dalsze działania powinny iść w kierunku rozwijania tej międzybibliotecznej współpracy dla dobra użytkowników.